

עד שלא ניתנה, ומהיכן ידע מה עליו לעשות, אלא שאברהם אבינו ביקש לעשות תמיד את רצון ה', ונשמתו למדה אותו מהו רצון ה' מה יעשה ומה לא יעשה, ועי"ז קיים כל התורה כולה, כי כל המצוות ענינם רצון ה'.

וזה ענין מה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, היינו שנעשה את רצון השי"ת עוד קודם שנשמע מה צריך לעשות וקודם שנדע מה הם הציוויים שנצטוונו עליהם, וגם בדברים שאינם כלולים בנשמע, כי תמיד נעשה את רצון ה' ובכל מעשינו נשקול מהו רצון ה' בזה, שזאת יכול אדם להשיג

ולדעת בעצמו מבחי' נשמת אדם תלמדנו. וזו תכלית קבלת התורה שבעבור זה קראם הקב"ה בני ובני בכורי ישראל, שהיא המדרגה הגבוהה ביותר שזכו לה ישראל, שעליה נאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים, ולכל זה זכו עי"ז שהקדימו נעשה לנשמע. שזו בחי' בן שכל ענינו לעשות רצון אביו שבשמים. ועל זה אמר הקב"ה מי גילה לבני רו זה שמלאכי השרת משתמשין בו, שכל מהותם של מלאכי השרת היא לעשות רצונו ית', וכמו שאומרים בתפילת רבון כל העולמים בליל ש"ק, מלאכיך הקדושים והטהורים שעושים רצונך.

כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע

ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה. ויכתוב משה את כל דברי ה' וגו' ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. הנה פרשה זו היתה עוד לפני מתן תורה, כדאיתא בחז"ל ומובא ברש"י, וצ"ב למה נכתבה רק כאן, דאף שאין מוקדם ומאוחר בתורה, בודאי יש כוונה מיוחדת שפרשת קבלת התורה נחלקת בתורה לשניים, חלקה בפרשת יתרו, וחלקה בסוף משפטים, ובאמצע הפסיק בכל פרשת המשפטים. ואף שדרשו חז"ל באומרו ואלה המשפטים, שמוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, הרי לזה די היה בכותבו ואלה לאחר כל פרשת קבלת התורה, ולמה הפסיק באמצע. עוד יש לדייק באומרו ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה', מדוע נאמר לשון ויספר ולא כבשאר מקומות ויאמר או וידבר.

ובספה"ק דברי משה מהרה"ק רבי משה מדולינא ז"ל מקשה עוד בזה, מדוע בתחילה כתיב רק ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, ורק לאחר ויכתוב משה ויקרא באזני העם כתיב ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. עוד הק' שם הקושיא הידועה על מה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, איך אפשר

לעשות לפני ששומעים ויודעים מה לעשות. וכעין זה מקשה גם על מאחז"ל קיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, איך היה יכול לקיים את התורה קודם שניתנה, מהיכן ידע מה לעשות. ומבאר דהנה תרי"ג המצוות הם כנגד תרי"ג אברים וגידים שבאדם, שכמו בגוף כך יש בנשמה רמ"ח אברים ושס"ה גידים המקבלים תיותם ע"י קיום תרי"ג המצוות. וא"כ מן הראוי היה שכמו שאין צורך לפתות את האדם לאכול לצורך קיום גופו, כי הקב"ה ברא בו כלים לזה שהגוף מצד טבעו מתאוה מעצמו לאכול ולהחיות את גופו מבלי שום כפיה ולחץ, ואפילו תינוק בן יומו מכיר ומבין מעצמו רעבון נפשו ובוכה עד שמאכילים אותו, והרי שכך ראוי היה להיות בענין התורה, שכל איש ישראל יהיה תאב מעצמו לקיים כל תרי"ג המצוות שהם המזון הרוחני לנשמתו. ומה שאין זה כך הוא מחמת גודל עכירות החומר, שמרוב גשמותו אינו מסוגל להרגיש ולהבין שום ענין רוחני, והחומריות עומדת כמחיצה המפסקת בין האדם לבין הרוחניות. אכן אברהם אבינו זיכר את תומרו בתכלית הזיכור, וכמשאחז"ל (נדרים לב.) בן שלש שנים הכיר את בוראו, ואח"כ נצרך בכבשן האש באור כשדים ולא נשתייר בו שום שמץ של חומר עד שלא שלטה

בו האש. ולכן לא היה אברהם אבינו צריך ללימוד התורה והמצוות, כיון שאבריו היו נמשכים מעצמם בחפצם לקיים המצוה, וכמו שבטבע האדם שהוא תאב לאכול כך היה אברהם אבינו נמשך לקיים כל תרי"ג המצוות גם קודם שניתנה תורה. והוא כמד"א בספה"ק עה"פ (בראשית כב) וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, שהתיבות וישלח את ידו הם לכאורה יתור לשון, אלא דהיות שאבריו של אאע"ה עשו מעצמם את רצון ה', ורצון ה' הרי היה באמת לא לשחוט את יצחק, ולכך מאנה ידו לקחת את המאכלת, והיה צריך לשלוח ידו בכח. ועפ"ז מבאר ענין נעשה קודם לנשמע. דהנה אתו"ל (שבת קמו.) ישראל משעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן, היינו שנזדכך החומרות שלהם ביותר, ועי"ז הגיעו למדרגה שהקדימו נעשה לנשמע, שעוד לפני שישמעו מה לעשות אבריהם נמשכים מעצמם לעשות את רצון ה'. ובוה מבאר גם מד"א בהגדה, אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, שלכאורה מה היה לנו מזה שקרבנו לפני הר סיני אם לא נתן לנו את התורה. אלא הפי' כי בעדמם על הר סיני פסקה וזהמתן ונזדכך החומר שלהם, ואז גם אם לא היו מצטוים במתן תורה אבריהם היו נמשכים מעצמם לעשות רצון ה', וכמו שקיים א"א את כל התורה. אכן בעל ההגדה מסיים שטובה כפולה ומכופלת למקום עלינו, שקרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את התורה, כי במתן תורה נוספה להם מדרגה חדשה, מלבד זה שכבר נזדככו עד שאבריהם יעשו מעצמם את כל תרי"ג המצוות, עוד הוסיף לנו הקב"ה ציווי על כל המצוות, שהוא מדריגה יותר גבוהה כמאתו"ל (קידושין לא.) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. ועיי"ש מש"כ בזה. וי"ל עוד בבי' המדרגה המיוחדת של מצווה ועושה, שאז יש בכל קיום המצווה כלשון תו"ל (ספרי שלח) שאמרתי ונעשה רצוני, שבחי' זו שייכת רק כשיש ציווי על כך. ועוד בזה שכאשר הקב"ה מצווה הרי הציווי נותן כח עליון ליהודי לעמוד בזה בכל נסיונות החיים. ענינים הרבה יש בתורה שבאופן טבעי אין האדם מסוגל לקיימם, ורק מה שיש ע"ז ציווי זה נותן

לו כח להגיע לזה. והעולה על כולנה במעלת ענין הציווי הוא שע"י הציווי על הדבר נהיה שורש עליון וקדושה עליונה במצוה זו. שלכל מצוה בתורה יש שורש עליון, וכאשר יהודי מקיים המצווה משום שהשי"ת צוה הריהו ממשיך על עצמו קדושה עליונה משורש המצווה ומתדבק על ידה בהשי"ת. וע"ד שבי' בדברי משה בפר' קדושים לענין מצות כיבוד אב ואם, שהיא מצווה המובנת בשכל וגם הגויים מקיימים אותה. וכאשר אדם מקיים זאת משום שהוא מבין כך בשכלו אין זה אלא מעשה טוב גרידא, משא"כ כאשר יהודי מקיים זאת משום שכך צוה השי"ת הריהו מעורר בזה את שורש המצווה וממשיך עי"ז קדושה עליונה. והענין בזה כמאתו"ל (שבת קה.), אנכ"י נוטריקון א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית, שע"ד שנפש הצדיק עטוף בדיבורו כך כביכול השי"ת נפשו עטופה בדברי התורה. ועפ"ז הרי בכל מצווה שצוה השי"ת בתורה יש בה בחי' אנא נפשי כתיבת י'הבית, וכשיהודי מקיים את המצווה הרי' מדבק אותו להשי"ת. וזוהי המעלה טובה שנתן לנו את התורה, שאף שכבר הגיעו שיקיימו מעצמם את מעשה המצוות בפועל, בנתינת התורה נוספה להם משמעות אחרת חדשה לגמרי בכל קיום המצוות, שמעתה יש להם את המדרגה העילאית של מצווה ועושה, שלכל מצווה יש שורש עליון להתדבק על ידה בהשי"ת. בקבלת התורה נהפכו גם המצוות השכליות, כמו לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, להיות חלק התוה"ק, אף שהן מצוות המתחייבות גם מצד שכל האדם וכמו שאומות העולם גם מקיימים אותן, אך בקבלת התורה קיבלו מצוות אלו משמעות אחרת וכוונה והבנה אחרת, וכבר אין זה אותו לא תרצח שבלי קבלת התורה. שגם בפשטות הרי לולא ציווי התורה, ישנם אופנים שע"פ שכל אנושי היה מקום להתיר, ומשצותה התורה על כך הרי' בכל המצבים והאופנים. אך בעיקר כאמור, שע"י הציווי נוסף שורש עליון, ובכל מצווה בתורה טמונים בשם המצווה ופסוקיה סודות עליונים ושרשים עליונים. וזה מה שאומרים קודם כל מצווה, אשר קדשנו במצוותיו, שהשי"ת הכניס בנו קדושה ע"י מצוותיו, שבכל מצווה שיהודי מקיים הוא ממשיך בקרבו קדושה

עליונה משורש המצוה נוסף על עצם המצוה שמקיים. וזהו ג"כ ענין מצוה גוררת מצוה, מכח הקדושה שנתקדש ע"י המצוה.

ועפ"ז מבאר שם בדברי משה ענין הפסוקים הגז', שבתחילה אמרו רק נעשה ואח"כ נעשה ונשמע. דהנה תז"ל אמרו (גיטין ס:) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה וכו'. והבי' בזה כי דברים שבכתב כל שורש הקדושה שלהם טמון בתוך הכתב, ואם אומרים אותם בע"פ אין להם הקדושה הזו. ולכן בתחלה כאשר משה בא ויספר לעם את כל דברי ה' וגו', היינו שאמר להם דברים אלו בעל פה, לא היה בזה את הקדושה, ולכן ויען כל העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, רק נעשה ולא נשמע. שלא היה עדיין בחי' נשמע להבין ולהשיג את השורש והקדושה העליונה הטמונה בהם. ורק לאחר שנא' ויכתוב משה את כל דברי ה' ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, שאז היו הדברים בכתב וניתנה בהם הקדושה העליונה השייכת להם, אז אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, שמעתה נבין ונקבל את שרשי המצוות בחי' הגבוה מעל גבוה הטמונה בהם, בחי' אנא נפשי כתיבת ייבית, שהמצוות מביאות לדביקות בה'. וזה פי' נשמע, להבין ולקבל את סודות המצוה העליונים. יהודי צריך לדעת בכל מצוות התורה שמקיים, שגם אם אינו מבין את הכוונות הטמונות בהם, עליו להאמין שכל התורה כולה רצופה כוונות עליונות ושרשים עליונים. וזה שנאמר בתחילה הלשון ויספר לעם, שאז עדיין לא היה זה תורה כיון שנאמר בעל פה ע"כ נאמר בזה לשון סיפור, ורק לאחר שכתבם משה ניתנה בדברים האלה קדושה עליונה ושורש המצוה.

וע"פ הדברים שכל מצוה שניתנה יש בה קדושה עליונה להרים יהודי ולדבקה בהשי"ת, הרי גם בכל דיני המשפטים שיש בתוה"ק יש לזה משמעות מיוחדת ותכלית אחרת. דהתכלית שנתן הקב"ה את התורה לישראל היא לפי שנתאוה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים, וכאשר הוריד הקב"ה את יהודי לתוך העוה"ז עולם החומרי והטרדנות, והאדם עסוק ונטרד תדיר בבני חיי ומזוני, כנגד זה נתן הקב"ה את התורה והמצוות שכל מצוה וכל הלכה שיהודי

מקיים ומכוון בזה לעשות רצון ה' הר"ז מדבק ומקשר אותו להשי"ת. וזהו ענין מאחז"ל (מובא ברש"י יתרו) כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה מן הבוקר ועד הערב, והיינו כאילו עוסק בתורה בשלימות ולשמה, ולכאורה מדוע באמת הדבר כן, אלא שכל הדינים שצותה התורה בעניני ממונות וכדו', תכלית כולם שיהודי יקיים באמצעותם את רצון ה' בתוך עוה"ז, והם ניתנו שעי"ז יתדבק בהשי"ת גם בכל עניניו ועסקיו. ודיין שדן דין אמת לאמתו, שדן בעניני עוה"ז על פי רצון ה', ומביא בזה להתדבק בהשי"ת, הרי עי"ז מתקיימת התכלית שנתאוה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים, וכאילו עוסק בתורה כל היום. ועד"ז גם כל יהודי העוסק במו"מ ובכל הנהגתו חושב בכל דבר מהו רצון ה', הרי מן הבוקר ועד הערב קשור הוא לתורה ולהשי"ת שזה תכלית הכל. וכמו שבארנו בפר' יתרו מאה"כ את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך, כל הדברים האלה תכליתם להביא לאנכי ה' אלקיך, לאמונה ודבקות בה' אלקיך. ה' הוא אמונה, ואלקיך היינו דבקות בהשי"ת שהוא האלקים שלך. וע"ד שאמר מרן הס"ק מסלונים זי"ע לחתנו הרי"ל ז"ל, האמת שאסור להסיח דעת מהשי"ת אפילו רגע אחד, אך הרי זה קשה מאד, אך עכ"פ אני אומר לך שלא יעבור עליך כמה רגעים בהיסח הדעת שאינך זוכר מהשי"ת. וזה תכלית כל המצוות שיהודי לא יסיח דעת מהשי"ת ועי"ז יבוא לדבקות בהשי"ת. ובוה מבוואר גם למה התורה כתבה את המשפטים באמצע פרשיות קבלת התורה. ללמד שואלה מוסיף על הראשונים, לא רק שהם מסיני, אלא מה הראשונים הם עשרת הדברות, אף אלו המשפטים, כל הלכות הדיינים ודיני ממונות, הם גם כמו חלק מעשרת הדברות, שכולם הם לאמר אנכי ה' אלקיך, וכל זה ניתן ליהודי בכדי שיזכור תמיד את השי"ת ולא יסיח דעת ממנו בבחי' שויתי ה' לנגדי תמיד. לכן נכתב זה באמצע קבלת התורה.

הקב"ה נתן ליהודי את כל התורה שיוכל לעבור את העולם באופן נעלה ומרומם. כל המשפטים אינם שכליות אנושי אלא שכל אלקי ממעל, וכל מצוה

שיהודי מקיים הריהו מקיים בזה שכל אלקי ממעל. וכדאיתא בספה"ק שכאשר יהודי לומד תורה בעיון אין פירושו שהוא לומד להבין ע"פ שכלו, אלא שלומד ומתעמק בשכל אלוך ממעל, וגם כששואל סתירה אי"ז משכלו אלא משכל אלקי אחד על שכל

אלקי שני. והכלל, שתכלית כל התורה כולה אחת היא, את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך, היינו אמונה אהבה ודבקות, וגם כשאינו יודע את שורשה העליון של כל מצוה ממשך הקדושה ע"י האמונה.

ויחזו את הא' ויאכלו וישתו

ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו. רש"י פירש בזה בשם המדרש תנחומא שהפסוק נאמר בגנותם של אצילי בני ישראל, אמנם בתרגום אונקלוס מפרש זאת לשבחם, ולרברבי בני ישראל וכו' וחזו ית יקרא דה' והו חזון בקורבניהון דאתקבלו ברעוא כאילו אכלין ושתין. וי"ל בזה ע"ד העבודה, דמרומו כאן על דרך העבודה שאחזו בה רברבי בני ישראל, לאחר המעמד הנשגב של קבלת התורה, וגילוי האלקות המופלג שנפתחו כל ז' הרקיעים וראו הכל שאין עוד מלבדו, שאז היו בבחי' מאה"כ אני אמרתי א' אתם ובני עליון כלכם, וכיון שכן ידעו שבודאי עתה יגיע אליהם נסיון גדול, כי זה לעומת זה עשה א'. ובעיקר ניצבה בפניהם השאלה איך לאחר גילוי כה קדוש ישפילו עצמם לכל עניני עוה"ז, כולל עניני ההכרח של העוה"ז, כמרומו בוואכלו וישתו, שכולל כל עניני הנאות גשמיות, אכילה כפשוטה וגם כדרשת חז"ל עה"פ הלחם אשר הוא אוכל, איך ירדו לענינים אלו אחרי ההתעלות הגדולה. ולכן החזיקו עצמם בעצה של ויחזו את האלקים, שהוא ע"ד מד"א בזה"ק (תקו"ז כה): שכל תורה ועבודה ומצוות בלא דחילו ורחימו, לית לה גדיפין ולא פרחת לעילא. בכל מצוה שיהודי מקיים עליו לעורר אהבה ויראה, והראשית היא היראה, דפקודא קדמאה דא יראת ה'. וכמו שזה נאמר בעשה טוב לגבי קיום המצוות, כן גם בסור מרע, בפרישה מכל עניני הנאות עוה"ז, צריך לזה את ב' המדות אהבה ויראה. שכאשר יהודי עוסק בעניני הנאות עוה"ז עליו לעורר יראת ה' ולעורר אהבת ה'. וב' מדות אלו מרומזות באומרו

ויחזו את האלקים. אלקים הוא השם של מדת הדין, מדת הגבורה והיראה, שפקודא קדמאה דא יראת ה'. ובו יחזו מרומו על ענין אהבה, כמד"א הדור נאה זיו העולם נפשי חולת אהבתך וכו' בהראות לה נועם ויוך אז תתחזק ותתרפא והיתה לה שמחת עולם, שהוא ענין אהבת ה'. זו הדרך ליהודי בהתעסקו בכל עניני עוה"ז בחי' ויאכלו וישתו, שיקיים ויחזו את האלקים, ויעורר דחילו ורחימו, זה ישמור עליו שלא יפול לשאול תחתית בעוסקו בעניני עוה"ז גם אחרי כל הגילויים. וזהו פי' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, שלא שלטה בהם אחיות החיצונים בעת ויאכלו וישתו, מכיון שקיימו ויחזו את האלקים, בדחילו ורחימו.

וכאמור ראשית חכמה היא יראת ה', כלשון הרמ"א בריש שו"ע בשם המו"נ, כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה וכו' וגם בשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב. בזה פותח הרמ"א את השו"ע, בפקודא קדמאה, איך יעורר יהודי יראת ה', שזו ההתחלה לכל עניני עוה"ז ולכל עניני שולחן ערוך והנהגת יהודי, שישים האדם אל לבו שהמלך הגדול ממ"ה הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו, ואז מיד יגיע אליו היראה. וכדיוקו של מרן הק' מקוברין זי"ע שלא כתיב כאן כשישים האדם במחו אלא אל לבו, כי לא די שמבין כך אלא צריך להעמיק זאת בלבו פנימה, ואז מיד יגיע אליו היראה. והיינו שכאשר אדם עוסק בעניני עוה"ז עליו ראשית כל להחזיק ביראת ה', כמאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע אשה יראת ה', לתאוות אלו אין עצה רק יראת ה'